

Alapjogi jogesetek – a strasbourgi Emberi Jogok Európai Bírósága¹

MOHÁCSI MÁTÉ

The scope of Hungarian cases heard by the European Court of Human Rights proved quite uncommon in the recent period, at least from certain aspects. The Court's Grand Chamber has held hearings in five Hungarian cases since last summer, which is an unprecedented number especially in the light of the two cases heard altogether by that panel in the last two decades. At the same time, the number of applications against Hungary moved the country up to the fifth position among Council of Europe Member States, following Ukraine, Russia, Turkey and Italy. The subject matter of some recent decisions appears to be similarly unusual, as two of the cases in this review concerned the right to life, a provision violated by Hungary only once before. Apart from those cases, the Court examined the treatment of migrants by Hungarian authorities, the annulment of arcade game licences and the discrimination against a Roma applicant with regard to investigation of his ill-treatment.

The list of reviewed cases against other countries includes, among others, applications concerning the balancing of antiterrorist measures with fair trial rights, the donation of embryos conceived through medically assisted reproduction, the assessment of the degrading nature of a slap in face, and the criminal sanctioning of the denial of the Armenian genocide.

Az elmúlt időszakban a strasbourgi Emberi Jogok Európai Bírósága (a továbbiakban: a Bíróság) által tárgyalt magyar ügyek palettája több szempontból is rendhagyó volt. Egyrészt az elmúlt nyár óta öt magyar ügy is a Nagykamara elé került, amely határozott emelkedés ahhoz képest, hogy eddig évtizedenként egy magyar ügy járta meg ezt a fórumot. November végére egyébiránt Magyarország a függőben lévő ügyek számát tekintve Ukrajna, Oroszország, Törökország és Olaszország mögött sorrendben az ötödik állammá „küzdötte fel” magát. Nem nevezhető szokásosnak az sem, hogy a Bíróság az Emberi Jogok Európai Egyezményének (a továbbiakban: Egyezmény) 2. cikke alapján, az élethez való jog megsértése miatt marasztalja el Magyarországot – korábban ez csak egyetlen, tanúvédelmi programmal kapcsolatos ügyben fordult elő. Az alábbi esetjogi szemlébe ehhez képest két aktuális, az élethez való joggal kapcsolatos magyar ügy is bekerült. De magyar vonatkozásban foglalkozott a Bíróság a menekültek kezelésének kérdésével, a pénznyerő automaták betiltásával és egy roma származású személy által elszenvedett hátrányos megkülönböztetéssel is.

1 Az e tanulmányban közöltek kizárólag a tájékoztatást és a figyelemfelkeltést célozzák, nem tekintetők hivatalos állásfoglalásnak vagy hivatalos közlésnek és semmilyen formában nem kötik az Emberi Jogok Európai Bíróságát.

A szemlébe beválogatott más országok elleni ügyek tematikájának széles skálája felőleli egyebek közt a terrorizmus elleni küzdelem és az eljárásjogi garanciák kapcsolata, a mesterséges megtermékenyítéssel létrehozott és lefagyasztott embriók feletti rendelkezés kérdését, a pofon mint megalázó bánásmód megítélését és az örmény népirtás tagadása miatt kiszabott büntetőjogi szankciónak az Egyezményrel való összeegyeztethetőségét is. Szóba került továbbá néhány másik, az esetjogban rögzített elveket pontosító, továbbfejlesztő határozat is.

Magyarország elleni ügyek

Az élethez való jog

A *Haász and Szabó*-ügyben² hozott ítélet egy szolgálaton kívüli rendőr intézkedésének az élethez való joggal való összeegyeztethetőségével volt kapcsolatos. A kérelmezők, két fiatal nő, 2012 augusztusában egy balatoni kirándulás után Zánkán, az autójukban (egy Fiat Puntóban) szerettek volna éjszakázni. Az autót egy pizzéria melletti parkolóban állították le. Az éjszaka során azonban arra ébredtek, hogy egy másik autó haladt el többször oda-vissza körülöttük. Mivel a helyzet nyugtalanította őket, átmentek a szomszédos településre, Tagyonba, ahol egy ház előtt parkoltak le. A történetekkel egy időben, hajnali 3 óra körül, egy ismeretlen személy telefonon értesítette S. urat, egy zánkai polgárőrt egy Fiat Puntóról, amely szerinte gyanús módon körözött a környéken, egy vegyesbolt közelében. A polgárőr a bejelentésről tájékoztatta K. urat, a Balatonfüredi Rendőrkapitányság állományában álló – akkor éppen szolgálaton kívüli – rendőrt. Az említett rendőr magához vett egy önvédelmi fegyvert és saját gépkocsijával a vegyesbolthoz hajtott, útközben felvéve a polgárőrt is. A boltnál nem találták semmiféle büntetendő cselekmény nyomát. Ekkor tájékoztatták a bejelentésről a Balatonfüredi Rendőrkapitányság ügyeletes tisztjét, aki megadta nekik a Fiat Punto tulajdonosának adatait. Ezt követően a gépjármű keresésére indultak.

Kis idő múltán rábukkantak a parkoló Fiatra. A szolgálaton kívüli rendőr saját fekete Ford Mondeójával a Fiatra merőlegesen, attól nagyjából egy méterre állt meg és polgárőr társával együtt az autóból kiszállva hátulról, futva közelítették meg a Fiatot. Igazolványát felmutatva a rendőr elkiáltotta magát: „Rendőrség! Szálljanak ki!” Mindéből a Fiat volánjánál ülő Haász Éva csak annyit észlelt, hogy két civil ruhás személy egy sötét civil járműből kiszállva fut feléjük. Megrémülve gázt adott, és betörve a szomszédos ingatlan kapuját behajtott annak udvarára. Észelve, hogy onnan nincs másik kivezető út, visszafordult és a kapu felé hajtott. A rendőr „Rendőrség! Álljanak meg!” kiáltással figyelmeztető lövést adott le. Ahogy a Fiat – nagyjából 14-16 km/h sebességgel – elhaladt mellette, két további lövést adott le az autóra. Az első nagyjából 6 méter távolságból, lefelé irányuló röppályán az autó bal oldalán a sárhányót találta el. A második, kb. 4 méter távolságból, úgyszintén lefelé irányulóan leadott lövés először

2 *Haász and Szabó v. Hungary*, nos. 11327/14 and 11613/14, 13 October 2015 (az ítélet még nem végleges)

a hátsó szélvédőt, majd a jobb első ablakot betörve 5-10 cm-re Szabó Gabriella feje mellett haladt el. Haász Éva megpróbált továbbhajtani, de az udvarról kikanyarodva végül a rendőr autójának jobb első ajtájába ütközött. Ekkor a polgárőr az autó másik oldalán, a nyitott vezető oldali ajtónál állt. A későbbi vizsgálati iratokból az tűnt ki a Bíróság számára, hogy a polgárőr az azt megelőző pillanatokban is inkább a Ford Mondeo előtt, semmint az udvarról kitörni próbáló Fiat útjában állt. Miután a Fiat a Mondeóba ütközött, a rendőr újfent felszólította a kérelmezőket, hogy szálljanak ki az autóból, amit meg is tettek. Eltette fegyverét, felmutatta rendőrségi igazolványát, és ekkor tisztázódott a félreértés.

Az incidens kapcsán három párhuzamos eljárás indult. Egyrészt a Veszprémi Nyomozó Ügyészség indított nyomozást a rendőr ellen emberölés kísérletének gyanújával, később a cselekmény minősítését foglalkozás körében elkövetett szándékos veszélyeztetésre módosítva. Másrészt a balatonfüredi rendőrkapitány indított belső vizsgálatot a lőfegyverhasználat jogszerűsége kapcsán. Harmadrészt pedig a kérelmezők maguk emeltek panaszt a Balatonfüredi Rendőrkapitányságon az intézkedés ellen. A harmadik eljárást a nyomozás idejére felfüggesztették, a második eljárásban pedig az a megállapítás született, hogy a rendőr ugyan jogszerűen (saját maga és társa védelmében, emberélet veszélyeztetésének szándéka nélkül), de szakszerűtlenül járt el. A megállapítás nyomán kezdeményezett fegyelmi eljárást szintén felfüggesztették a nyomozás lezárultáig. Ami a nyomozati eljárást illeti, azt az ügyészség végül megszüntette. Arra a megállapításra jutott ugyanis, hogy az események sodrában a rendőr azt hihette: társa a két autó között, életét vagy testi épségét veszélyeztető helyzetben áll. A másodfokú hatóság (a Veszprém Megyei Főügyészség) szerint a kérelmezők közvetlen veszélynek tették ki mindkét hivatalos személy életét és testi épségét, amely helyzet késedelem nélküli cselekvést igényelt, a rendőr eljárása tehát még akkor is jogszerű volt, ha a szakmai szabályoknak nem mindenben felelt meg. A nyomozás megszüntetése elleni panaszt elutasító határozatot 2013. július 29-én kézbesítették a kérelmezőknek. Ezt követően a Balatonfüredi Rendőrkapitányság is folytatta a kérelmezők panaszának kivizsgálására irányuló felfüggesztett eljárást, és 2013. október 14-én elutasította a panaszt, megállapítva, hogy a rendőr eljárása szakszerűtlen, de jogszerű volt. Az elutasítás másodfokon 2013. december 19-én emelkedett jogerőre.

Haász Éva a panaszát 2014. január 29-én, Szabó Gabriella pedig 2014. március 20-án nyújtotta be. A Bíróság a második panaszt a hat hónapos határidő elmulasztása miatt elutasította, de nem tért ki arra, hogy a Balatonfüredi Rendőrkapitányság 2013. december 19-én befejezett eljárása a határidő számítása szempontjából miért nem volt figyelembe vehető.

Az Egyezmény 2. cikkének alkalmazhatóságát illetően a Bíróság rámutatott, hogy bár az alkalmazott erőszak végül nem okozott halált, de az intézkedés jellege és eszköze folytán a kérelmező mégis egy, az életét veszélyeztető cselekmény áldozatává vált. Ebből következően alkalmazandónak találta az ítélkezési gyakorlatban a potenciálisan halálos kimenetelű erőszak-alkalmazásra vonatkozóan kialakított elveket.

Az ügy érdemét tekintve a Bíróság anyagi jogi és eljárási szempontból is megvizsgálta, hogy az államhatalom képviselőjének eljárása és az azt követő vizsgálat megfelelt-e a 2. cikk követelményeinek. Ami az anyagi jogi szempontokat illeti, kiindulásképpen arra mutatott rá, hogy az egész incidens nagyrészt a rendőr saját magatartása miatt alakult ki, a helyzet az ő szakszerűtlen eljárása miatt fajult el. Ezek a szakszerűtlen döntések pedig ugyanúgy megalapozzák az állam felelősségét, ahogyan azt a korábbi esetjog a rendőrségi intézkedések megtervezésével és irányításával kapcsolatos hibák kapcsán már megállapította. Az eset körülményeit vizsgálva a Bíróság jelentőséget tulajdonított annak, hogy az éjszakai riasztást követően a vegyesbolthoz érkezve a rendőr és a polgárőr nem észleltek semmiféle büntetendő cselekményre utaló jelet, ami azonnali beavatkozást tett volna szükségessé. Utalt a rendőrség szolgálati szabályzatára is, amely szerint „rendőr szolgálaton kívül akkor intézkedik, ha szolgálatban lévő rendőr nincs jelen, és az értesítésével járó késedelem, az intézkedés elmaradása a bűnüldözés érdekeire, az élet- és vagyonbiztonságra másként el nem hárítható hátrányt jelentene”. A konkrét ügyben az intézkedés halaszthatatlan mivolta nem nyert igazolást. További lényeges körülmény volt, hogy a rendőr az ügyeletes tisztától felvilágosítást kapott az autó tulajdonosának személyazonosságát illetően, és ebből a felvilágosításból kiderült, hogy sem a tulajdonos, sem az autó nem áll körözés alatt és más szempontból sem volt indokolt az azonnali, bármiféle felettesi instrukció bevárása nélküli rendőri intézkedés. A panaszosokat ráadásul saját maguk jól látható azonosítása nélkül, olyan fenyegető módon közelítették meg, amely a Fiat utasaiból kiszámíthatatlan reakciót váltott ki.

A Bíróság a fenti körülmények miatt nem találta észszerűnek és a potenciális veszélyek minimalizálására alkalmasnak a szolgálaton kívüli rendőr által a lövést megelőzően foganatosított eljárást. Ezért megállapította az Egyezmény 2. cikkének anyagi jogi szempontból történt megsértését.

Ami az említett rendelkezésből fakadó eljárásjogi követelmények betartását illeti, a Bíróság rámutatott, hogy az incidenst követő kivizsgálás csak arra a kérdésre szorítkozott, hogy a lövés leadása büntetendő cselekménynek minősült-e. A hatóságok a lövés leadásához vezető események láncolatát elmulasztották vizsgálni és értékelni. A Bíróság a nem kellően alapos és hatékony kivizsgálás okán a 2. cikk eljárásjogi követelményeinek sérelmét is megállapította.

A Bíróság határozatát hat szavazattal egy ellenében fogadta el. A határozathoz Paul Lemmens párhuzamos, Jon Fridrik Kjølbro pedig különvéleményt fűzött.

Az élethez való joggal kapcsolatos másik határozat a *Zoltai*-ügyben³ született. Az ügy alapjául szolgáló tragikus tények közismertek: 2000 áprilisában Leányfalun egy ír állampolgár 70-80 km/h-val hajtva egy buszmegálló közelében hirtelen félrerántotta a kormányt, felhajtott a járdára és halálra gázolt két gyermeket. Egyikük öt-, másikuk kétéves volt. A gázoló ellen büntetőeljárás indult és, a rendőrség a baleset másnapján elvette Francis Ciarán Tobin útlevelét. Ő azonban még 2000 augusztusában visszakér-

3 *Zoltai v. Hungary and Ireland* (dec.), no. 61946/12, 29 September 2015

te azt, hogy családi okokból haza tudjon látogatni. E kérelmének helyt adtak és Tobin – aki biztosítékként 500 ezer forintot letétbe helyezett és védőt hatalmazott meg – néhány hétre Írországba utazott, majd 2000. október 9-én visszatért Magyarországra. November végén azonban lejárt a magyarországi munkaszerződése és családjával együtt visszaköltözött Írországba. Az ezt követően távollétében lefolytatott eljárásban 2002 novemberében született jogerős ítélet, amelyben a bíróság háromévi szabadságvesztést szabott ki rá.

Bár volt Magyarország és Írország között kiadatási egyezmény, viszonyosság hiányában nem kerülhetett sor Tobin kiadatására, mivel hasonló helyzetben Magyarország sem járult volna hozzá saját állampolgárának kiadásához. Miután azonban Magyarország az Európai Unió tagja lett, 2005 júniusában európai elfogatóparancsot adott ki Tobin ellen. Az illetékes ír bíróság 2006 decemberében tartott tárgyalást az elfogatóparancs tárgyában. Az európai elfogatóparancsok végrehajtásával kapcsolatos ír törvény ekkor hatályos szövege szerint a valamely más uniós államban szabadságvesztésre ítélt személyekre vonatkozó elfogatóparancs alapján csak akkor kerülhetett sor az átadásra, ha az illető személy a büntetés megkezdése vagy kitöltése előtt az adott országból megszökött. Az illetékes ír bíróság e szabályt értelmezve helyt adott Tobin azon hivatkozásának, hogy ő nem szökött meg Magyarországról, hanem jogszerűen távozott, ezért nem alkalmazható rá a törvény átadást előíró rendelkezése. A határozatot 2007 júliusában az ír legfelsőbb bíróság is helybenhagyta. 2010-ben azután módosították a törvényt, törölve belőle a szökésre vonatkozó feltételt. Miután a módosítás 2010. augusztus 29-én hatályba lépett, a magyar hatóságok szeptember 10-én újabb európai elfogatóparancsot bocsátottak ki. Ez alkalommal az ír törvényt elrendelte az átadást – úgy találta mindazonáltal, hogy az ügy kényes jogi kérdéseket vet fel és a közérdek azt kívánja meg, hogy Tobin fellebbezését a legfelsőbb bíróság érdemben megvizsgálja. Az ír legfelsőbb bíróság 2012. június 19-én hozott határozatot az ügyben, helyt adva Tobin érvelésének. A döntést az ír legfelsőbb bíróság bírái egyebek közt azzal indokolták, hogy az eset sajátos körülményeire tekintettel visszaélésszerű („abuse of process”) lenne, ha tizenkét évvel az események után, egy korábbi átadási kérelem elutasítását mintegy felülírva elrendelnék az átadást. Az öt bíró közül az egyik kifejezetten annak az álláspontjának adott hangot, hogy a korábbi elutasítással Tobin jogot szerzett az átadásra, és az irányadó jogszabály megváltoztatásából önmagában nem tűnik ki, hogy a jogalkotó ettől a szerzett jogtól kifejezetten meg akarta volna fosztani őt.

Tobin 2013 márciusában jelezte, hogy hajlandó lenne Magyarországra utazni a börtönbüntetése letöltését megkezdendő, amennyiben rövid időn belül visszakerülhetne Írországba és ott ülhetné le a hátralévő időtartamot. A magyar igazságügyi miniszter hozzájárulását adta, és Tobin 2014. január 13-án Magyarországra is érkezett. Három nappal később pedig a megállapodásnak megfelelően visszaküldték Írországba a büntetés letöltésére.

Az ügygel kapcsolatban a balesetben elhunyt gyermekek apja fordult a Bírósághoz Magyarország és Írország ellen. Családi életük romba dőlt okán egyrészt az Egyezmény 8. cikkére hivatkozott, másrészt a 6. cikk alapján azt kifogásolta, hogy az ír bíró-

ságok nem tették lehetővé számára, hogy az átadással kapcsolatos bírósági eljárásban részt vegyen. Ezenfelül hivatkozott az Egyezmény 1., 2. és 13. cikkének sérelmére is. A Bíróság úgy ítélte meg, hogy az ügyet a 2. cikk, az élethez való jog szempontjából kell megvizsgálni.

A Magyarország ellen benyújtott panasz kapcsán a Bíróság megállapította, hogy a magyar hatóságok teljesítették az Egyezmény 2. cikkéből fakadó eljárásjogi kötelezettségeiket: a megindított és két és fél év alatt jogerősen le is zárt büntetőeljárás során kellőképpen feltárták a halálos baleset körülményeit és megállapították a felelős személyét. A Bíróság a kiszabott büntetés foganatosításának több mint tizenegy évig tartó elhúzódása miatt sem látta megállapíthatónak Magyarország felelősségét, mivel álláspontja szerint a magyar hatóságok az uniós jog szabta lehetőségek keretein belül állhatatosan és kitartóan keresték az ítélet végrehajtása felé vezető lehetőségeket.

Írország vonatkozásában a panaszos egyrészt azt kifogásolta, hogy nem vehetett részt az ír bíróságok előtti tárgyalásokon. A Bíróság ezzel kapcsolatban rámutatott, hogy az Egyezmény 2. cikke ugyan megköveteli, hogy a részes államok biztosítsák a közeli családtagok részvételét a szeretteik halálával kapcsolatos perekben, azonban az ír bíróságok előtti szóban forgó eljárások nem a baleset körülményeit vagy a terhelt felelősségét vizsgálták, hanem az európai elfogatóparancsról szóló kerethatározat és a vonatkozó ír jogszabályok megfelelő értelmezését kutatták. Márpedig a kérelmező számára az Egyezmény 2. cikke ahhoz nem biztosított jogot, hogy ezekben az eljárásokban is részt vegyen.

A kérelmező azt is felróta az ír hatóságoknak, hogy elmulasztották megfelelően átültetni az európai elfogatóparancsról szóló kerethatározatot, és ebben a mulasztásukban állt a végrehajtás elhúzódásának egyik oka. E panasz kapcsán a Bíróság leszögezte, hogy az Egyezmény 19. cikkében rögzített hatásköre nem terjed ki annak vizsgálatára, hogy valamely részes állam megfelelően hajtja-e végre az Egyezménytől különböző nemzetközi jogi instrumentumokból fakadó kötelezettségeit. Mindazonáltal rámutatott arra is, hogy álláspontja szerint az ír hatóságok is megtettek minden tőlük telhetőt a büntetés végrehajtása érdekében: az első körben az ír legfelsőbb bíróságig vitték az eljárást, majd jogszabály-módosításra is sor került. Az, hogy a második eljárásban hozott és igen alaposan indokolt legfelsőbb bírósági döntés után már nem volt jogi lehetőségük az átadás iránti kérelemnek eleget tenni, nem írható a terhükre.

A fentiekre tekintettel – és nyugtázva, hogy végül sor került a baleset okozójára kiszabott büntetés végrehajtására – a Bíróság mindkét ország tekintetében nyilvánvalóan aaptalannak és ezért elfogadhatatlannak nyilvánította a kérelmet.

A szabadsághoz és biztonsághoz való jog

A menekültügyi őrizet megítélésével volt kapcsolatos – habár nem az ideai menekültügyi helyzet, hanem egy 2011-re visszanyúló tényállás alapján – a *Nabil*-ügy,⁴ amely

⁴ *Nabil and Others v. Hungary*, no. 62116/12, 22 September 2015 (az ítélet még nem végleges)

három szomáliai állampolgár panasa nyomán indult. A három panaszos Görögország érintésével Szerbián keresztül érkezve lépett be Magyarország területére 2011 novemberében. A határrendészek elfogták és a röszkei határállomásra szállították őket, mivel nem tudták igazolni sem a személyazonosságukat, sem magyarországi tartózkodásuk jogszerűségét. 2011. november 6-án, kihallgatásukat követően a Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság elrendelte a kérelmezők idegenrendészeti kiutasítását Szerbia irányába. Ezzel egyidejűleg a kérelmezőket idegenrendészeti őrizetbe vették, arra hivatkozva, hogy „feltehető, hogy a kiutasítás végrehajtását késleltetik vagy meghiúsítják.” 2011. november 8-án a Kiskunhalasi Városi Bíróság is meghallgatta a kérelmezőket és meghosszabbította az idegenrendészeti őrizet időtartamát. Az őrizet további meghosszabbítására került sor 2011. november 29-én, december 30-án, 2012. február 1-jén és március 3-án.

Időközben 2011. november 9-én a kérelmezők menedékjog iránti kérelmet terjesztettek elő, arra hivatkozva, hogy származási országukban az Al-Shabaab terrorista szervezet üldözi őket. 2011. november 10-én ún. előzetes vizsgálati eljárás indult az ügyükben, december 9-én meghallgatta őket a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal, majd december 12-én érdemi eljárásra utalták az ügyet. 2012. március 19-én a kérelmezők menedékjog iránti kérelmét elutasították, ám oltalmazotti státuszt kaptak. E határozat 2012. március 23-án emelkedett jogerőre és a kérelmezők idegenrendészeti őrizetét 2012. március 24-én szüntették meg.

Az Egyezmény 5. cikk (1) bekezdésének f) pontja alapján a Bíróság azt vizsgálta, hogy a kérelmezők fogva tartása megfelelt-e a strasbourgi esetjog előírásainak.

A Bíróság a *Saadi*-ügyre⁵ hivatkozva rámutatott, hogy az Egyezmény említett rendelkezése bizonyos feltételekkel lehetővé teszi a menedékkérők és migránsok őrizetbe vételét az országba való belépésük engedélyezéséig – az Egyezménynek „az országba való jogtalan belépés megakadályozása céljából” kitétele ugyanis alkalmazható azokra a migránsokra is, akik már feladták magukat a bevándorlási hatóságnál. Az 5. cikk (1) bekezdés f) pontjában szereplő másik kivétel kapcsán pedig – amely szerint meg lehet fosztani a szabadságától azt is, „aki ellen intézkedés van folyamatban kiutasítása vagy kiadatása céljából” – azt emelte ki, hogy ilyen intézkedés esetében lényegtelen, hogy a kiutasítást elrendelő határozat jogszerű-e. Mindaddig, amíg a kiutasítás függőben van és az ezzel kapcsolatos eljárás a megkívánt gondossággal és igyekezettel zajlik, a fogva tartás az Egyezmény értelmében jogszerűnek minősül. A fogva tartásnak azonban a hazai jog szerint is jogszerűnek és bármiféle önkénytől mentesnek, így jóhiszeműnek és az elrendelés okával szoros összhangban állónak kell lennie. További szempont az önkényesség megítélésének körében, hogy megfelelő fogva tartási körülményeket kell biztosítani, és a szabadságtól való megfosztás időtartama az észszerűen szükséges időt nem haladhatja meg.

Ami a konkrét ügyet illeti, a Bíróság úgy találta, hogy a fogva tartás 2011. november 8-ától az Egyezményben meghatározott jogszerű célt szolgált („olyan személy ...

⁵ *Saadi v. the United Kingdom* [GC], no. 13229/03, § 43, ECHR 2008

örizetbe vétele, aki ellen intézkedés van folyamatban kiutasítása ... céljából”). Más volt a helyzet azonban a 2011. november 9-étől kezdődő időszakban, amikor már a kérelmezők menedékjogi eljárása is folyamatban volt. A Bíróság leszögezte, hogy önmagában a menedékjogért való folyamodás még nem teszi jogszerűtlenné a függőben lévő kiutasítással kapcsolatos őrizetet, hiszen a menedékkérelmet a bevándorlási hatóság el is utasíthatja, és ekkor sor kerülhet a kiutasításra. Hangsúlyozta azonban, hogy a fogva tartásnak meg kell felelnie a hazai jog által támasztott követelményeknek. Ez a feltétel azonban az adott esetben nem valósult meg. A hatóságoknak ugyanis a harmadik országbeli állampolgárok beutazásáról és tartózkodásáról szóló 2007. évi II. törvény alapján kötelezettségük lett volna mérlegelni, hogy van-e alapos ok annak feltételezésére, hogy a kérelmezők megghiúsítják a kiutasítás végrehajtását, valamint azt is, hogy vannak-e alternatív, a személyi szabadságot kevésbé korlátozó eszközök a kiutasítás végrehajthatóságának a biztosítására, s hogy a kiutasítás végrehajtásának feltételei egyáltalán biztosítottak-e. Ezen szempontok vizsgálatát a hazai hatóságok egészen a 2012. március 3-i bírósági határozatig teljesen elmulasztották, az őrizet rendszeres meghosszabbítása pusztán az elrendelő rendőrségi határozatban foglaltak sommás megismétlésén alapult.

Erre tekintettel a Bíróság egyhangúlag megállapította, hogy a 2011. november 8-a és 2012. március 3-a közötti időszakban sérült a kérelmezők szabadsághoz és biztonságához való joga. E megállapítás tükrében annak vizsgálatát már nem látta szükségesnek a Bíróság, hogy vajon a fogva tartás 2012. március 3-a utáni időszaka az Egyezmény 5. cikke alapján jogszerűnek minősült-e.

A menekültekkel kapcsolatos bánásmódot érintő ügyek körében figyelmet érdemel továbbá, hogy a Bíróság 2015. október 7-én soron kívül kommunikált egy szeptember végén benyújtott panaszt.⁶ Az ügyben a röszkei határállomás tranzitónájából Szerbia felé kiutasított migránsok nyújtottak be kérelmet fogva tartásuk jogszerűtlenségére és az Egyezményt sértő fogva tartási körülményekre hivatkozva. A Bíróság arra is választ vár a magyar kormánytól, hogy Szerbia „biztonságos harmadik országnak” minősítése és az oda történő kitoloncolás összhangban áll-e az Egyezmény 3. cikkének előírásaival.

A megkülönböztetés tilalma

Egy szegedi fiatalember által benyújtott panasz alapján a *Balázs*-ügyben⁷ a Bíróság azt vizsgálta, hogy a panaszos elleni támadás rasszista indítékainak kivizsgálása során az állam eleget tett-e az Egyezmény 3. és 14. cikkéből fakadó kötelezettségeinek. A kérelmezőt 2011 januárjában egy szegedi szórakozóhely közelében három fiatal inzultálni kezdte, sértő megjegyzéseket téve roma származása és barátnője kinézete kapcsán. Ekkor „Ezzel a kis rohadt cigánnyal nem bírtok?” felkiáltással megjelent egy negyedik személy, aki rendőrnek mondta magát (valójában büntetés-végrehajtási al-

6 *Ilias Ilias and Ali Ahmed v. Hungary*, no. 47287/15. Forrás: hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-159751

7 *Balázs v. Hungary*, no. 15529/12, 20 October 2015 (az ítélet még nem végleges)

kalmazott volt). Feszült szóváltást követően a magát rendőrnek mondó személy, E. D. már távozóban volt, amikor a kérelmező kérdőre vonta az általa használt kifejezések miatt. Ekkor E. D. visszafordult és a kérelmezőnek támadt. A verekedésnek a kérelmező ismerőseinek közbelépése vetett véget. Ezt követően a barátnő által értesített és a helyszínre kiérkező rendőrök a megtámadott kérelmezőt, barátnőjét és E. D.-t a helyi rendőrsre állították elő, ahol bár mind a kérelmezőn, mind pedig E. D.-n sérülések voltak láthatók, csak az utóbbiról vettek látteleletet.

A kérelmező közösség tagja elleni erőszak miatt feljelentést tett támadója ellen. Feljelentésében előadta, hogy egy internetes közösségi oldalon beazonosította az őt megtámadó személyt, aki az incidens utáni napon az interneten egy olyan bejegyzést tett közzé, amely szerint előző éjjel fejbütyögött egy földön fekvő cigányt. Mások ezzel kapcsolatos lelkendező kommentjeire válaszul azután közzétett egy részletet is egy széles körben ismert, szélsőségesen intoleráns és kifejezetten rasszista nyelvezetű filmből, amely filmrészlethez hozzátette: az abban gyalázott embertípusok sora még kiegészíthető lenne „más, köztünk élő szemét fajtákkal is”.

Az ügyészség a feljelentést követően nyomozást indított közösség tagja elleni erőszak gyanújával. Ezzel párhuzamosan hivatalból garázdaság miatt is eljárást indítottak a támadó ellen. Tanúmeghallgatások és a támadó kihallgatása valamint egyéb nyomozati cselekmények után az ügyészség arra a megállapításra jutott: nem bizonyítható minden kétséget kizáró és egyértelmű módon, hogy a verekedés mögött rasszista ok húzódtak meg. Az ügyészség kiemelte, hogy a verekedés kezdete előtt a támadó már távozóban volt és a voltaképpen fizikai összetűzésre a kérelmező megjegyzése után került sor, a verekedés kezdetének pontos részleteivel kapcsolatos tanúvallomások pedig egymásnak ellentmondóak voltak. Ezért az ügyészség a rasszista indíték valószínűségét elismerve annak büntetőjogi bizonyosságát nem látta igazoltnak, így az eljárást ebben a tekintetben megszüntette. A támadót később a hivatalból indított eljárás során a Szegedi Városi Bíróság garázdaság miatt elítélte.

A kérelmező a Bíróság előtt azt kifogásolta, hogy a hazai hatóságok nem vizsgálták ki megfelelően a támadás mögött meghúzódó rasszista indítékot.

A kormány három eljárásjogi akadályra is hivatkozott. Egyrészt arra, hogy a panaszos nem merített ki egy hatékony hazai jogorvoslati utat, nevezetesen nem lépett fel pótmagánvádlóként. Másrészt arra, hogy a támadó garázdaság miatti elítélése folytán elenyészett a kérelmező ún. áldozati státusza. Harmadrészt pedig azt vetette fel, hogy a bántalmazás (amelynek során a kérelmező a mellkasán, hátán, nyakán és az arcán szerzett zúzódásokat) nem érte el a súlyosságnak azt a fokát, ami kiválthatná az embertelen, megalázó bánásmódot tilalmazó 3. cikk alkalmazását. Ami az első kifogást illeti, a Bíróság arra az álláspontra helyezkedett, hogy a panaszostól, aki feljelentést téve megfelelő módon az állami hatóságok tudomására hozta az őt ért sérelmet, nem volt elvárható, hogy ugyanezt a panaszát egy további eljárásban is érvényesítse – anélkül is inkább, hogy nem a nyomozás hiányát, hanem annak eredménytelenségét sérelmezte. Az áldozati státuszt illető kifogást sem fogadta el a Bíróság, mivel a garázdaság miatti elítélés nem orvosolta a kérelmező abbéli sérelmét, hogy őt rasszista indítékból

bántalmazták. A harmadik kifogást a Bíróság az ügy érdemével együtt vizsgálta és megállapította, hogy a panaszos által elszenvedett sérülések a rasszista indítékkal súlyosbítva elérik az Egyezmény 3. cikkének alkalmazásához megkívánt szintet.

Az ügy érdemét illetően a Bíróság lényegében arra mutatott rá, hogy a támadó a közösségi portálon közzétett bejegyzéseiben kifejezetten megemlítette a panaszos roma származását és későbbi kihallgatásakor elismerte, hogy a bejegyzés összefüggésben áll a szóban forgó támadással. A rasszista indíték meglétét alátámasztó további elemként a Bíróság a támadó által belinkelt filmrészletre is felhívta a figyelmet. Az volt az álláspontja, hogy nemcsak a kizárólag a sértett identitásán alapuló támadások minősíthetők gyűlölet-bűncselekménynek, hanem előfordulhat az is, hogy a rasszista indítékok más kiváltó okokkal keverednek. Ezen megfontolások tükrében (hat szavazattal egy ellenében) úgy találta, hogy az ügyészség nyomozást megszüntető határozata „a körülmények nyilvánvalóan észszerűtlen értékelésén” alapult, így a rasszista indítékkal kapcsolatos büntetőeljárás megszüntetése sértette az Egyezmény egymással összefüggésben alkalmazott 3. és 14. cikkét.

Az ítélethez Jon Fridik Kjølbro bíró fűzött különvéleményt, amely szerint a hazai büntető jogszabályok tükrében egyáltalán nem volt nyilvánvalóan észszerűtlen vagy önkényes döntés, hogy az ügyész úgy találta: nem vezethet eredményre a további büntetőeljárás, hiszen nem tudja kétséget kizáró bizonyossággal igazolni, hogy a cselekmény nem pusztán egy roma származású személy ellen, hanem kifejezetten annak roma származása miatt történt. A hazai jogszabály által megkívánt kétségkívüliség álláspontja szerinte független attól, hogy a strasbourgi bíróság bíráinak tetszését elnyeri-e az eljárás végkimenetele, s attól is, hogy véleményük szerint a gyűlölet-bűncselekmények mögött vegyes indítékok is meghúzódhatnak. Úgy vélekedett, hogy a Bíróság nem a nyomozás hatékonyságával kapcsolatban támasztott kifogást (hiszen annak során az ügyészség beszerzett minden szóba jöhető bizonyítékot és értékelt minden releváns körülményt), hanem az ügyészi mérlegelést bírálta felül negyedfokú bíróságként. Ennek kapcsán megjegyezte, hogy az ügyészi mérlegeléssel való elégedetlensége esetén a panaszos számára nyitva állt volna a pótmagánvád intézménye, hiszen a bizonyítékok kellőképpen rendelkezésre álltak, s ily módon egy bíróság bírálhatta volna fölül az ügyész határozatát.

A tulajdon védelme

A *Laurus*-ügyben⁸ huszonhét, korábban pénznyerő automatákat üzemeltető cég fordult a Bírósághoz a szerencsejáték szervezéséről szóló 1991. évi XXXIV. törvény 2012. októberi módosítását támadva. E módosítás értelmében ugyanis 2012. október 10-étől pénznyerő automatákat kizárólag játékkaszinókban lehetett üzemeltetni (ilyenből a kérelem benyújtásakor mindössze három volt az országban) és a pénznyerő automaták üzemeltetésére a módosítás hatálybalépését megelőzően kiállított

8 *Laurus Invest Hungary Kft. and Continental Holding Corporation v. Hungary and 5 other applications* (dec.), no. 23265/13, 8 September 2015

engedélyek átmeneti idő nélkül hatályukat veszítették. 2010-ben még ezer fölött volt az ilyen tevékenységre kiadott engedélyek száma, s az előírt engedéllyel rendelkező panaszosok 2011-ben összesen több százmillió forint értékben voltak kénytelenek beruházást eszközölni, hogy eleget tegyenek annak a törvénymódosításból fakadó kötelezettségnek, amely szerint a pénznerő automatákat szerveralapú üzemeltetésre kellett átállítani. Ehhez képest váratlanul érte őket, hogy egy évre rá a jogalkotó egy törvénymódosítással egyik napról a másikra ellehetetlenítette az általuk folytatott vállalkozást.

A Bíróság előtt a kérelmezők elsődlegesen azzal érveltek, hogy a törvénymódosítás sérti az Egyezmény Első Kiegészítő Jegyzőkönyvének 1. cikkében rögzített, javaik tisztelben tartásához való jogukat és a megkülönböztetés tilalmát kimondó 14. cikket is.

A Bíróság határozatában észrevételezte, hogy a huszonhétből öt kérelmező a Fővárosi Törvényszék előtt pert indított a magyar állam ellen, az uniós jog megsértésével okozott, számításuk szerint 8 milliárd forintos kár megtérítése iránt. A Fővárosi Törvényszék előzetes döntéshozatali indítvánnyal fordult az Európai Unió Bíróságához, amely 2015. június 11-én meghozott ítéletében egyebek közt kimondta, hogy az alapügyben szereplőhöz hasonló nemzeti jogszabály, amely átmeneti időszak biztosítása és a játéktér-üzemeltetők kártalanításának előírása nélkül megtiltja a pénznerő automaták kaszinókon kívüli üzemeltetését, a szolgáltatásnyújtás EUMSZ 56. cikkben biztosított szabadsága korlátozásának minősül, s az említett cikk tagállami jogalkotással történő megsértése bizonyos feltételek fennállta esetén az állam kártérítési felelősségének beálltát vonhatja maga után. Ezért a nemzeti bíróságnak vizsgálnia kell, hogy a korlátozás az arányosság elvének, valamint az alapvető jogok és általános jogelvek (ide értve a jogbiztonság elvét, a jogos várományok védelmét és a tulajdonhoz való jogot) mércéjének megfelel-e. Amennyiben a nemzeti bíróság úgy találja, hogy a szóban forgó tagállami szabályozás megsértette az EUMSZ 56. cikkét, úgy azt is vizsgálnia kell, hogy a jogsértés kellően súlyos-e és közvetlen ok-okozati összefüggés áll-e fenn a jogsértés és az elszenvedett kár között.

A Bíróság nyugtázta, hogy az uniós jog alapján megkívánt vizsgálati szempontok jelentős átfedést mutatnak az Egyezmény tulajdonvédelmi szempontjaival, ezért az előzetes döntésben foglaltakra tekintettel lefolytatandó – tehát még függőben lévő – hazai eljárás az érintett öt panaszosnak az Egyezményre hivatkozással előterjesztett panaszait is orvosolhatja. Ezért az ő vonatkozásukban a panaszt idő előttinek nyilvánította.

Az uniós esetjog vonatkozó elveinek elemzése alapján továbbá arra a megállapításra jutott, hogy az öt kérelmező ügyében hozott előzetes döntésnek más, hasonló ügyekben – így adott esetben egy, a többi kérelmező által indított újabb kártérítési perben – is vezérfonalul kell szolgálnia a nemzeti bíróságok számára. Mivel tehát úgy találta, hogy a már folyamatban lévő perben nem érintett kérelmezőknek is módjukban áll hasonló, hatékony jogvédelem esélyével kecsegtető pert indítani, az ő panaszukat a rendelkezésre álló hazai jogorvoslatok ki nem merítése miatt utasította el.

Más államokat érintő fontosabb ügyek

A megalázó bánásmód tilalma

A *Bouyid v. Belgium* ügyben⁹ a Bíróság Nagykamara az azt vizsgálta: sérti-e a megalázó bánásmód tilalmát, hogy a rendőrségre külön-külön előállított kérelmezők (egy fiatal testvérpár) tiszteletlensége miatt indulatba jött rendőrtiszt mindkettejüknek lekevert egy-egy pofont. Korábban a Bíróság egyik kamarája úgy találta, hogy ha az események valóban úgy is történtek, ahogy azt a kérelmezők állítják, ez az egyszeri indulati cselekmény (amely nem irányult vallomás kikényszerítésére) nem éri el a súlyosságának a 3. cikk alkalmazásához szükséges fokát.

A Nagykamara azonban máshogy foglalt állást. Kifejtette, hogy egy arcra, az ember személyiségét leginkább kifejező testtájékra mért pofont annak elszenvedője megalázó bánásmódként érezkelhet még akkor is, ha ez csak egy egyszeri, tartós hatásokkal nem járó, pusztán indulati cselekményből ered is. Különösen így van ez a rendőrség és az előállított személy közti kiszolgáltatott, alá-fölé rendelt helyzetben, tekintettel arra is, hogy a rendőrségnek egyébként is kötelezettsége lenne védelmet biztosítani a kiszolgáltatott személyek számára. A Nagykamara megítélése szerint a bántalmazó magatartás soha nem lehet adekvát válasz semmiféle, a hatóságok által megoldandó helyzetre, hiszen az Egyezmény kivételt nem tűrő rendelkezésekkel tilalmazza a kínzást és az embertelen, megalázó bánásmódot. Ezért a szóban forgó pofonokra nem lehetett mérséklés a kérelmezők tiszteletlen, provokatív viselkedése sem. Ráadásul az egyik kérelmező a szóban forgó időpontban még kiskorú volt, vele szemben ezért még egy, a felnőttekkel szemben esetleg meg is engedhető magatartás is szigorúbb megítélés alá esett volna.

A szabadsághoz és biztonsághoz való jog

A terrorizmus elleni harc és a védekezéshez való jog egymáshoz való viszonyával volt kapcsolatos a *Sher and Others v. the United Kingdom* ügy.¹⁰ A kérelmezők pakisztáni állampolgárok, akiket egy terrorelhárítási művelettel összefüggésben tartóztattak le és tartottak fogva tizenhárom napig, hogy azután vádemelés nélkül szabadon bocsásásák őket. A Bírósághoz benyújtott panaszukban azt sérelmezték (az Egyezmény 5. cikkének (4) bekezdésére és 8. cikkére hivatkozva), hogy egyes bizonyítékokat nem ismerhettek meg, ezért az ellenük zajló eljárás nem volt kontradiktórius. Ezenfelül kifogásolták az őket érintő házkutatási parancsok túlságosan megengedő megfogalmazását és az így lefolytatott házkutatás indokolatlanul tág kereteit.

A Bíróság megállapította, hogy a brit hatóságok az Egyezmény egyetlen hivatkozott rendelkezését sem sértették meg. Figyelemmel volt arra, hogy a szóban forgó eljárás egy közvetlen terrorfenyegetés elhárításával kapcsolatos rendkívül összetett

⁹ *Bouyid v. Belgium* [GC], no. 23380/09, 28 September 2015

¹⁰ *Sher and Others v. the United Kingdom*, no. 5201/11, 20 October 2015

nyomozás részét képezte, márpedig a terrorelhárítással összefüggő intézkedések a Bíróság esetjogában különleges megítélés alá esnek. Így nem volt egyezményesértő az sem, hogy az ügyben eljáró hatóságok bizonyos bizalmas információkat nem tártak a kérelmezők elé – különös tekintettel arra, hogy ezek az információk a még elvégzendő nyomozati cselekményekkel voltak kapcsolatosak és a panaszosoknak ezek ismerete nélkül is megfelelő lehetőségük volt arra, hogy az ellenük felhozott vádat természetét megismerjék és azok ellen érdemben védekezzenek.

Ami a házkutatással kapcsolatos, 8. cikk alatti panaszt illeti, a Bíróság itt is rámutatott, hogy a terrorizmus elleni küzdelem és a helyzet sürgőssége az egyébként elfogadottnál szélesebb körű, rugalmasabb beavatkozást is indokolhat. Az adott ügyben a Bíróság mérlegelte egyebek közt, hogy a házkutatási engedély bírótól származott, maguk a kérelmezők sem hivatkoztak arra, hogy annak ne lett volna észszerű indoka és kárait utólagos jogorvoslat keretében érvényesíthették.

A tisztességes eljáráshoz való jog

A *Dvorski v. Croatia* ügyben¹¹ a Bíróság Nagykamaraája tovább árnyalta a megfelelő ügyvédi jelenlét nélkül zajló első gyanúsított kihallgatás megítélésére vonatkozó elveket. Ismeretes, hogy a *Salduz*-ügyben¹² (ahol a gyanúsított első rendőrségi kihallgatásán egyáltalán nem biztosítottak védőt) a Bíróság korábban azt mondta ki, hogy az ügyvéd jelenlététől csak kényszerítő okok („compelling reasons”) fennállta esetén lehet eltekinteni, és csak abban az esetben, ha a terhelt jogainak e korlátozása nem okoz indokolatlan jogsérelmet. Az esetjog ilyen jogsérelemnek – és az eljárás egyébkénti tisztességességétől függetlenül beálló egyezményesértésnek – tekinti, ha az ügyvéd jelenléte nélküli rendőrségi kihallgatáson elhangzottak később a terhelt elítélésének alapjául szolgálnak.

A *Dvorski*-ügy a fentiekől némileg eltérő tényálláson alapult: itt a terhelt szülei ügyvédet fogadtak többrendbeli gyilkossággal vádolt fiuk számára, ám erről a rendőrség a terheltet nem értesítette, a meghatalmazott védőt nem engedte védencével kapcsolatba lépni. A terhelt (a későbbi panaszos) – nem tudván a számára felfogadott védőről – a rendőrség által kirendelt védő jelenlétében tett előadásokat, amelyeknek azután (bár nem volt kizárólagosan döntő jelentőségük) szerepük volt a kérelmező elítélésében is.

A Bíróság egyik kamarája korábban úgy találta, hogy mindez nem sértette az Egyezmény rendelkezéseit. A Nagykamara azonban felülbíráltta ezt az álláspontot és megállapította a 6. cikk (1) bekezdésének sérelmét. Az eltérő tényállásra tekintettel (a *Salduz*-ügyben a terheltnek egyáltalán nem volt ügyvédje, itt pedig volt, csak nem az általa vagy családja által választott jogi képviselő) a Nagykamara enyhébb mérlegelési szempontokat alkalmazott: kényszerítő okok helyett csak releváns és elégséges okok („relevant and sufficient reasons”) meglétét követelte meg, és bár a vallomás szere-

11 *Dvorski v. Croatia* [GC], no. 25703/11, 20 October 2015

12 *Salduz v. Turkey* [GC], no. 36391/02, 27 November 2008

pet játszott az elítélésben, ezt nem tekintette automatikusan az Egyezmény sérelmére vezető körülménynek, hanem egészében vizsgálta a teljes eljárás tisztességességét. Mindazonáltal az ügy még az enyhébb teszt próbáját sem állta ki. A horvát hatóságok ugyanis egyáltalán nem adták semmi értékelhető okát a választott ügyvédtől való elzárásnak, és a Nagykamara az ügy valamennyi körülményére tekintettel azt is megállapíthatónak találta, hogy alapjaiban sérült az eljárás tisztességessége.

Törvényi rendelkezés nélkül kiszabott büntetés tilalma

A *Vasiliauskas v. Lithuania* ügy¹³ kérelmezője az ellene emelt vád szerint 1953-ban a szovjetek oldalán részt vett két litván partizán likvidálásában. 2004-ben politikai csoport elleni népirtásban való részvétel miatt hat év börtönbüntetésre ítélték. Az ügyében eljáró másodfokú bíróság helybenhagyta az ítéletet, de kiegészítette annyival, hogy a partizánok nem pusztán egy politikai csoport tagjai, hanem „a litván nemzet képviselői” is voltak, s így a kérelmező cselekménye nemzeti és etnikai csoport tagjai ellen elkövetett népirtásnak is tekinthető.

A Bírósághoz benyújtott kérelmében a panaszos arra hivatkozott, hogy az elkövetéskor, 1953-ban, nem létezett a cselekményét büntetendővé minősítő jogi norma.

A Nagykamara – amelynek a javára a Bíróság illetékes kamarája korábban lemondott a joghatóságáról – megállapította, hogy az elítélés jogalapját a 2003-ban hatályba lépett litván büntető törvénykönyv képezte, amely 1953-ban értelemszerűen még nem volt hatályban. Ez a visszaható hatályú jogalkalmazás alapvetően sérti az Egyezmény 7. cikkét, hacsak nem volt a cselekmény az elkövetés idején a nemzetközi jog alapján bűncselekmény. Lényegében tehát ez utóbbi kérdésre kellett a Bíróságnak választ keresnie.

A Nagykamara kifejtette, hogy a népirtás bűncselekményét az 1948-as ún. Genocídium-egyezmény óta ismeri a nemzetközi jog. Az azonban csak négy védett csoportot részesít védelemben: a nemzetit, az etnikait, a fajit és a vallásit – a felsorolásban „társadalmi” vagy „politikai” csoport nem szerepel, a kérelmező számára tehát a politikai csoport elleni népirtás miatti felelősségre vonás nem volt előre látható.

Ami azt a másodlagos érvet illeti, hogy a kérelmező nemcsak politikai csoport, hanem egyben a nemzet prominens része ellen követte el a cselekményét, amelyet így már az elkövetéskor is tilalmazott a Genocídium-egyezmény, a Nagykamara elismerte, hogy ez utóbbi egyezmény tilalmazza a védett csoportok tagjainak a csoport „részleges megsemmisítése szándékával” való megölését. A „részleges” fogalom jelentése azonban sem a *travaux préparatoires*, sem az esetjog alapján sokáig nem volt világos. 1953-ban észszerűen lehetett arra az álláspontra jutni, hogy a „részlegesség” fogalma megkövetelt bizonyos számottevő, jelentős mértéket. Csak a későbbi esetjog tette egyértelművé, hogy a csoport számosságán túlmenően annak prominens jellege is szerepet játszhat a mérlegelésnél. Ezért a Nagykamara úgy találta, hogy a kérelmező szá-

13 *Vasiliauskas v. Lithuania* [GC], no. 35343/05, 20 October 2015

mára 1953-ban nem volt előre látható, hogy cselekménye a népirtás elleni egyezmény hatálya alá eső, nemzeti csoport számottevő részét érintő büntettet valósítana meg.

Mindezekre tekintettel a Nagykamara arra jutott, hogy a hazai bíróságok által hozott ítélet 1953-ban előre nem látható, a kérelmező számára hátrányos értelmezésen alapszik, így sérti az Egyezmény 7. cikkét.

A magán- és családi élet tiszteletben tartásához való jog

A *Parrillo v. Italy* ügy¹⁴ alapjául szolgáló kérelmet egy nő terjesztette elő, aki 2002-ben mesterséges megtermékenyítési eljárásban vett részt partnerével. A megtermékenyítésből származó öt embriót lefagyasztották, a kérelmező partnere pedig 2003-ban elhunyt. Ezt követően a panaszos már nem kívánta az embriók beültetését, hanem szerette volna azokat őssejtkutatási célokra továbbadományozni. Egy erre vonatkozó törvényi tilalom folytán azonban ezt a kérését elutasították. Ezt kifogásolva az Egyezménynek a magánélet tiszteletben tartásához való jogot deklaráló 8. cikkére, valamint az Első Kiegészítő Jegyzőkönyvnek a tulajdon védelmét kimondó 1. cikkére hivatkozva fordult a Bírósághoz.

A Bíróság érintett kamarája lemondott hatásköréről a Nagykamara javára, így az ügyet ez utóbbi testület tárgyalta. Ez volt az első olyan ügy, amelyben a Bíróságnak a 8. cikk hasonló helyzetre történő alkalmazhatóságáról kellett döntenie. Az ítélet végül az említett cikk alkalmazhatósága mellett foglalt állást, egyebek közt a mesterséges megtermékenyítési eljárásban részt vett kérelmező és az embriók közötti szoros kapcsolat okán, valamint azért, mert a Bíróság úgy ítélte meg, hogy a kérelmezőnek az a lehetősége, hogy a szóban forgó embriók sorsáról lelkiismeretileg megfontolt döntést hozzon, magánéletének egy intim aspektusát képezi.

Kiemelést érdemel, hogy a Bíróság elfogadta, hogy az embriók életkilátásának védelme összefüggésben állhat az erkölcsök, valamint mások jogainak és szabadságainak védelmével. Mindazonáltal azt is egyértelművé tette a Nagykamara, hogy mindez nem jelent egyszersmind állásfoglalást arról, hogy a 8. cikkben említett „mások” kifejezés az emberi embriókra is kiterjed-e.

Ami az állam mérlegelési mozgásterét illeti, a Bíróság arra hívta fel a figyelmet, hogy ez a mozgáster szűkebb olyankor, ha egy személy létevel vagy egyéniségével kapcsolatos, különösen jelentős kérdés forog kockán. Az adott helyzetben azonban ez nem volt megállapítható – a beültetés és az embriók tudományos célra adományozása közötti döntési szabadság a Bíróság megítélése szerint nem tartozott a 8. cikk által a kérelmező számára biztosított legalapvetőbb jogok közé. Ezért, és egyebek közt az adott kérdést érintő európai konszenzus hiánya miatt a Bíróság úgy vélte, hogy az államok nagyfokú szabadsággal rendelkeznek a kérdés szabályozása kapcsán. Erre is tekintettel megállapította, hogy bár a 8. cikk alkalmazandó az ügyben, annak előírásait (a kérelmező magánéletének tiszteletben tartásához való jogokat) nem sérti az embriók adományozását tilalmazó olasz szabályozás.

14 *Parrillo v. Italy* [GC], no. 46470/11, 27 August 2015

Ami a panasz tulajdonjogi vetületét illeti, az Első Kiegészítő Jegyzőkönyv 1. cikkének alkalmazhatóságáról a feleknek gyökeresen eltért az álláspontjuk. Hasonló helyzetekben előfordult, hogy a Bíróság egy másik cikk alá tartozónak minősítve vizsgálta a felvetett kérdést. Figyelmet érdemel, hogy itt nem ez történt: a Nagykamara egyértelműen kimondta, hogy a humán embriók nem minősíthetők az említett cikk értelmében vett tulajdonnak, ezért az ügy e rendelkezés tükrében nem vizsgálható.

Az *M. and M. v. Croatia* ügy¹⁵ alapja egy bántalmazási és ezzel összefüggő gyermekelhelyezési ügy volt. A kérelmezők anyja és lánya; utóbbi az ügy szempontjából releváns időszakban az apjánál volt elhelyezve. A leány és anyja feljelentést tettek a rendőrségen az apa állítólagos bántalmazó magatartása miatt, és ezzel együtt a gyermek elhelyezésének megváltoztatása iránt is per indult. Az eljárások még négy és fél év múltán is első fokon voltak folyamatban, amikor a Bíróság meghozta az ítéletét az ügyben. A gyermek az eljárás kezdetén kilenc és fél éves volt, a strasbourgi ítélet meghozatalakor tizenhárom és fél, a hatóságok mégsem fordítottak különösebb figyelmet többször is hangsúlyosan kifejezett kívánságára, hogy nem szeretne az apjával élni.

Az ítélet amiatt érdemel említést, mert a Bíróság újfent felhívta a figyelmet a háztartáson belüli erőszak áldozatainak különösen sérülékeny, az állam tevőleges védelmét igénylő helyzetére, valamint a véleménynyilvánításra már képes gyermekek meghallgatásának fontosságára. Az adott ügy sajátos körülményei alapján a Bíróság az elhúzódozó – és ezért hatékonyan nem tekinthető – büntetőeljárás kapcsán megállapította az Egyezmény 3. cikkének sérelmét. Megállapította továbbá a gyermek magán- és családi életének tiszteletben tartásához való, az Egyezmény 8. cikkében rögzített jog sérelmét egyrészt az eljárás elhúzódoásával, másrészt véleményének teljes figyelmen kívül hagyásával összefüggésben.

A véleménynyilvánítás szabadsága

Az Acta Humana 2014/1. száma már beszámolt a *Perinçek v. Switzerland* ügyben¹⁶ hozott kamarai ítéletről, amelynek kérelmezője, a török Munkáspárt elnöke, 2005-ben Svájcban több konferencián is nyilvánosan tagadta, hogy az Oszmán Birodalom genocídiumot követett volna el az örmény nép ellen 1915-ben és az azt követő években. Annak az álláspontjának adott hangot, hogy az örmény népirtás voltaképpen egy „nemzetközi hazugság”. Fenti kijelentései miatt a svájci bíróságok egy svájci–örmény egyesület keresete alapján kártérítésre és elzárásra átváltoztatható pénzbüntetésre ítélték.

A Bíróság kamarájának 2013. december 17-én meghozott ítélete szerint a svájci bíróságok határozata megsértette a kérelmezőnek az Egyezmény 10. cikkében rögzített jogait. Az ügy a svájci kormány kérelme nyomán a Nagykamara elé került, amely több mint százharminc oldalas ítéletben elemezte újra az ügy által felvetett kérdést.

A Nagykamara az ügyre vonatkozó hatásköre kapcsán pontosította: nemcsak hogy nem kell az örmény nép ellen 1915-től kezdve elkövetett cselekmények helyes jogi

15 *M. and M. v. Croatia*, no. 10161/13, 3 September 2015

16 *Perinçek v. Switzerland* [GC], no. 27510/08, 15 October 2015

minősítéséről állást foglalnia (ahogyan azt a korábban eljáró kamara is leszögezte), hanem nem is lenne hatásköre ilyen kérdésben jogi kötőerővel bíró határozatot hozni. Továbbá arra az álláspontra helyezkedett, hogy a korábban a kamara által a panasz elbírálásának előkérdéseként kezelt szempontot – nevezetesen, hogy az ügy kapcsán alkalmazandó-e az Egyezmény 17. cikke, amely az Egyezményben biztosított jogokkal való visszaélést tiltja – az ügy érdemével együtt a 10. cikk alatt kell elbírálni.

Igazi kuriózumként jelent meg a határozatban a svájci kormánynak az Egyezmény 16. cikkére való hivatkozása – ez volt ugyanis a Bíróság fennállása alatt mindössze a második ügy, amelyben az Egyezmény 16. cikkével kellett foglalkoznia. E rendelkezés a következőképpen szól: „a 10., 11. és 14. cikkek rendelkezéseit nem lehet úgy tekinteni, mint amelyek akadályoznák a Magas Szerződő Feleket, hogy külföldiek politikai tevékenységét korlátozásnak vessék alá.” Figyelemmel azonban arra, hogy a Bíróság értelmezése szerint ez a rendelkezés csak kifejezetten a politikai folyamatokat közvetlenül érintő tevékenységekkel kapcsolatos tilalmakat tesz lehetővé, a 10. cikkre vonatkozó esetjog viszont kifejezetten rögzíti, hogy az „határookra való tekintet nélkül”, állampolgárookra és külföldiekre egyaránt alkalmazandó, a Nagykamara arra az álláspontra helyezkedett, hogy a svájci kormány nem hivatkozhat alappal erre a rendelkezésre a kérelmezőt sújtó korlátozás kapcsán.

További érdekessége a határozatnak, hogy az ügyben megtörtént, ami egyébként nagyon ritkán: a Nagykamara elutasította az egyik jogalapot, amelyre a svájci kormány a korlátozás legitim céljaként hivatkozott. Úgy találta ugyanis, hogy a 10. cikk (2) bekezdésének angol, illetve francia szövegében szereplő „prevention of disorder” és „défense de l'ordre” kifejezések nem feleltethetők meg egymásnak maradéktalanul, ezért a szűkebb értelmezést kell alapul venni, amely nem annyira közrendvédelmi okból, mint inkább konkrét zavargások megelőzése érdekében tenné lehetővé a véleménynyilvánítás szabadságának korlátozását. Az ügyben azonban semmi nem utalt arra, hogy a kérelmező megnyilatkozásai kapcsán konkrét zavargások kitörése fenyegetett volna. Ettől függetlenül a másik hivatkozott okot, nevezetesen a mások jogainak védelmére való hivatkozást a Bíróság legitimnek találta. Mivel a kérelmezővel szemben alkalmazott büntetőjogi szankció a hazai jogszabályok és ítélkezési gyakorlat tükrében megfelelően előre látható volt, a Nagykamarának a korlátozás arányosságát kellett megvizsgálnia.

Az arányosság kapcsán a Nagykamara – amint azt már említettük – hangsúlyozta, hogy nem általánosságban kell véleményt nyilvánítania a népirtások tagadásának büntetőjogi szankcionálása kapcsán, hanem konkrétan arról kell állást foglalnia, hogy a szóban forgó svájci büntető jogszabálynak a kérelmezővel szembeni alkalmazása az adott ügy sajátos körülményei között „szükséges volt-e egy demokratikus társadalomban”. Mivel a strasbourgi esetjog a 8. cikk „magánélet” fogalma alá tartozónak ítéli az etnikai identitással, a felmenők jó hírnevével kapcsolatos kérdéseket, és ilyen megfontolások a jelen ügyben is felmerültek örmény oldalon, ezért a Bíróság a 8. és a 10. cikk által védett jogok és érdekek mérlegelésével járt el. Figyelembe véve egyebek között, hogy a panaszos nem az örményekkel szemben elkövetett tömegmészárlások

és deportálások tényét, hanem csak népirtásként történő jogi minősítésük helyességét tagadta, s az áldozatok iránt sem fejezett ki megvetést, s nem uszított gyűlöletre vagy erőszakra sem, a Nagykamara egyetértett a korábbi döntéssel és maga is azt állapította meg, hogy a kérelmező büntetőjogi szankcióval sújtása aránytalan retorzió volt. A 10. cikk sérelmének megállapítása miatt a 17. cikk vizsgálatára már nem volt szükség.

Ami a holokauszt-tagadással kapcsolatos összevetést illeti: a Bíróság számba vette az erre vonatkozó ítélkezési gyakorlatot és arra a megállapításra jutott, hogy a holokauszt-tagadást büntetőjogilag szankcionáló államokban a büntetőjogi tiltás mögött minden esetben az a megfontolás húzódott meg, hogy a (mégoly tudományos köntösben megjelenő) holokauszt-tagadás farvizén egy antidemokratikus és antiszemita ideológiai vonal felszínre törésével is számolni kellett. A svájci büntetőjogi szabályozás és az örmények elleni atrocitások megítélése kapcsán ilyen országspecifikus büntetőpolitikai megfontolás megalapozottságát nem lehetett megállapítani.

Az újságírók tömegdemonstrációkról való tudósításával kapcsolatos kérdéseket vizsgált a *Pentikäinen v. Finland* ügy.¹⁷ A kérelmező újságíró egy Ázsia–Európa Tárlalkozó (ASEM) kapcsán szervezett nagyszabású tüntetésről tudósított Helsinkiben, amikor a rendőrség elkezdte feloszlatni az erőszakossá váló tömeget. A kérelmező nem engedelmeskedett az őt távozásra felszólító rendőri utasításoknak, ezért 17 és fél órára őrizetbe vették, és elmarasztalták a rendőri intézkedésnek való ellenszegülés miatt. Mivel azonban cselekményét „menthetőnek” találták, büntetést nem szabtak ki vele szemben.

Sem a korábban eljáró kamara, sem a Bíróság Nagykamarája nem találta az Egyezmény 10. cikkébe, az újságíró véleménynyilvánítási szabadságába ütközőnek a hazai hatóságok eljárását. A Nagykamara egyebek közt leszögezte, hogy elvi szinten az újságírói tevékenységet övező szigorú védelem sem mentesíti az újságírókat a jogszabályoknak való megfelelés és az ezzel járó büntetőjogi felelősség alól. Rámutatott, hogy az adott ügyben a tömegoszlatás észszerű rendőri mérlegelésen alapult, a kérelmező szinte a teljes demonstrációról tudott tudósítani, s hogy az általa tanúsított magatartás több szempontból sem volt megfelelő. Egyrészt nem segítette elő (ruházata útján vagy sajtóigazolványa jól látható viselésével), hogy újságírói minőségét könnyen fel lehessen ismerni. Másrészt pedig a tömeghez intézett sorozatos figyelmeztetések ellenére tudatosan vállalta (a jelen lévő számos újságíró közül egyedülként) a rendőrségi utasításnak való ellenszegüléssel járó veszélyt, holott semmi nem utalt arra, hogy a megtisztított területen kívülről ne tudott volna hasznos tudósítói munkát végezni. Ráadásul elmarasztalása nem újságírói tevékenységének, hanem a rendőri intézkedéssel szembeni ellenszegülésének szólt és konkrét joghátránnyal nem is járt.

Úgyszintén az újságírói szabadsággal, pontosabban a véleménynyilvánítási szabadság és a magánélet tiszteletben tartásához való jog egyensúlyával foglalkozott a Nagykamara a *Couderc and Hachette Filipacchi Associés v. France* ügyben.¹⁸ Az ügy hátterében egy a monacói herceg házasságon kívül született fiúgyermekéről hírt adó

17 *Pentikäinen v. Finland* [GC], no. 11882/10, 20 October 2015

18 *Couderc and Hachette Filipacchi Associés v. France* [GC], no. 40454/07, 10 November 2015

2005-ös újságcikk állt, amely cikk kapcsán a herceg magánéletéhez való jogának megsértése miatt kártérítési pert indított, és azt a francia bíróságok előtt meg is nyerte. Ezt követően az érintett újság pervesztes főszerkesztője és kiadója a strasbourgi Bírósághoz fordultak. 2014. június 12-én a Bíróság egy kamarája megállapította az Egyezmény 10. cikkének sérelmét, az ügy azonban a francia kormány kérelme nyomán a Nagykamara elé került. A Nagykamara is ugyanerre az álláspontra helyezkedett, megállapítva, hogy a francia bíróságok számos vonatkozásban nem szenteltek kellő figyelmet a véleménynyilvánítás szabadsága és a magánélethez való jog ütközése kapcsán a strasbourgi esetjogban kialakított elveknek.

Az ítélet egyrészt amiatt érdemel említést, mert kimerítő összefoglalót nyújt az említett alapelvekről. Másrészt azokat bizonyos mértékben újra is fogalmazta és egyértelműsítette. Így történt például azzal az elvvel, amely szerint, ha egy magánéleti témákat érintő cikk kizárólagos célja egy meghatározott olvasói közönség kíváncsiságának kielégítése, akkor ez a cikk még akkor sem tekinthető a közügyek megvitatásához hozzájáruló írásnak, ha az abban érintett személy közismert. Ezt az elvet a Nagykamara újrafogalmazta és megerősítette, ezúttal arra helyezvén a hangsúlyt, hogy a közérdeklődés fogalma nem merülhet ki pusztán „a köz mások magánéletével kapcsolatos információéhségében”. Rámutatott arra is, hogy a sajtó szerepe nem korlátozódik a közvéleményben már felmerült kérdések megvitatására, már megtörtént eseményekről való tudósításra, hanem egyben a közérdeklődésre számot tartható témák és megvitatásra érdemes kérdések felszínre hozatalának, a közérdeklődés felkeltésének is eszköze. A Nagykamara szerint ilyen közérdeklődésre számot tartó kérdés volt, hogy a monacói hercegnek házasságon kívül fiúgyermekke született. A cikk erről egy a gyermek anyjával készített, újságírói kommentár nélküli interjú révén számolt be, amely bár figyelemfelkeltő volt, de nem volt túlzottan szenzációhajásznak minősíthető. Ezért a Nagykamara szerint a francia bíróságok nem megfelelően mérlegelték az egymással szemben álló jogokat, amikor a kérelmezőket komoly elmarasztaló ítélettel sújtották.